

Obilježja uloge samohranih očeva u nastavi učenika primarnog obrazovanja

Štefanec, Melani

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:532430>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-30**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

Melani Štefanec

**OBILJEŽJA ULOGE SAMOHRANIH OČEVA U
NASTAVI UČENIKA PRIMARNOG OBRAZOVANJA**

DIPLOMSKI RAD

Čakovec, lipanj 2022.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Čakovec)

Melani Štefanec

OBILJEŽJA ULOGE SAMOHRANIH OČEVA U
NASTAVI UČENIKA PRIMARNOG OBRAZOVANJA

DIPLOMSKI RAD

MENTOR RADA:

izv. prof. dr.sc. Tomislav Topolovčan

Čakovec, lipanj 2022.

Sadržaj

Sažetak:	4
Summary:	5
1. Uvod	2
2. Roditeljstvo	4
2.1. Oblici roditeljstva	4
2.2. Očinstvo	5
2.3. Suvremeno očinstvo	6
3. Obitelji s jednim roditeljem	7
3.1. Uzroci nastanka jednoroditeljske obitelji	7
3.2. Utjecaj samohranog roditeljstva na roditelja	8
4. Problemi samohranih roditelja	9
4.1. Sukob partnera	10
5. Samohrano očinstvo	11
5.1. Odnos otac- dijete	12
5.2. Izazovi samohranih očeva	13
5.3. Položaj u društvu	13
5.3.1. Neravnopravnost očeva pri razvodu	13
6. Tipovi očeva	14
6.1. Očev stil odgoja	15
6.1.1. Popustljiv odgojni stil	16
6.1.2. Autoritaran odgojni stil	16
6.1.3. Autoritativan odgojni stil	16
6.1.4. Neuključeni ili indiferentni odgojni stil	17
7.1. Razvoj spolnih uloga	18
8. Definicija nastave u primarnom obrazovanju učenika	20
8.1. Nastava primarnog obrazovanja	21
8.2. Uključivanje oca u nastavu primarnog obrazovanja	21
8.2.2. Oblici uključenosti oca u nastavu djeteta	23
8.2.3. Predviđanja očeve uključenosti	24
8.3. Dimenzije uključivanja samohranog oca u primarno obrazovanje	25
9. Motivacija oca za uključivanje u nastavu	26
9.1. Uloga oca u školskim obavezama	26
11. Jačanje vještina i sposobnosti očeva	28
12. Zaključak	30
Literatura	31
Izvori	35
Izjava o izvornosti diplomskog rada	36

Obilježja uloge samohranih očeva u nastavi učenika primarnog obrazovanja

Sažetak:

Temelj svake obitelji, brigu i skrb o djetetu te njegov odgoj i obrazovanje, zauzelo je roditeljstvo. U tradicionalnom shvaćanju obitelji, vodeću je ulogu zauzela nuklearna obitelj koja podrazumijeva oba roditelja i dijete, dok je svu brigu u odgoju, razvoju socijalnih, emocionalnih, društvenih kao i intelektualnih sposobnosti te uključivanje u nastavu i školstvo preuzela majka, a otac je isključivo bio zadužen za fizički rad i materijalnu sigurnost vlastite obitelji. Otac kao takav, malo je vremena provodio s djecom te se njegov interes i sama privrženost s djetetom rijetko razvijala. U današnjem svijetu vidljiv je odmak od same definicije obitelji kao i očeve uloge u djetetovu životu. Danas su sve češći razvodi kao i samohrano roditeljstvo u kojima su vodeća zakonska prava dodijeljena majkama, gdje su očevi u neravnopravnom položaju te nerijetko i zakinuta za sam odgoj i razvoj vlastitog djeteta. No, uzroci nastanka jednoroditeljskih obitelji mogu biti subjektivni i objektivni, a na neke od njih ne možemo utjecati kao na primjer, gubitak bračnog partnera. Samohrani očevi, na koje se stavlja naglasak u ovom radu, danas su sve češći slučaj te se njihova uloga znatno promijenila. Oni su spremni preuzeti svu brigu i skrb nad svojim djetetom te su spremni sudjelovati u svim fazama njegova odrastanja kao i samu nastavu i obrazovanje. Potiču, motiviraju i pomažu u nastavi djeteta te se sve više uključuju u školovanje i suradnju sa školom te nastavnicima, savjetnicima kao i stručnim suradnicima. Samohrani očevi nerijetko se nađu u situaciji u kojoj sami smatraju da nisu adekvatni te im je potrebna stalna podrška društva kao i obvezna savjetovanja.

Ključne riječi: jednoroditeljske obitelji, samohrano očinstvo, razvoj, nastava, odgoj

Characteristics of single father role in students primary education

Summary:

The foundation of every family, child care and nursing and his upbringing and education, occupied parenthood. In the traditional sense of family, the leading role was played by the nuclear family which involves both parent and child, while all care is in upbringing, social development and emotional development and intellectual abilities and involvement in teaching and education were taken over by the mother and the father was exclusively in charge for physical labor and material responsibility of his own family. Father as such, spent little time with the children and his interest and devotion itself with the child itself rarely developed. In today's world, there is a visible departure from the very definition of family such as father role in child's life, divorces are becoming more common today, as is single parenthood, in which leading legal rights are granted to mothers, where fathers are in an unequal position and often deprived of the upbringing and development of their own child. However, the causes of single-parent families can be subjective and objective, and some of them cannot be influenced, such as the loss of a spouse. Single fathers, which are emphasized in this paper, are an increasingly common case today and their role has changed significantly. They are ready to take all the care and attention of their child and are ready to participate in all stages of their upbringing as well as teaching and education itself. Encourage, motivate and help in the child's teaching and are increasingly involved in schooling and cooperation with the school and teachers, counselors and professional associates. Single fathers often find themselves in a situation where they consider themselves inadequate and need the constant support of society as well as mandatory counseling.

Key words: Single-parent families, single fatherhood, development, teaching, education

1.Uvod

Roditeljstvo je uloga koja sa sobom nosi odgovornost, brigu, obavezu ali i odgoj djeteta. Uloga roditeljstva uvelike se mijenjala kroz godine te se tradicionalni pristup roditeljstvu sve više gubio. U suvremenom svijetu često se susrećemo s pojmom „*moderno roditeljstvo*“ koje sa sobom nosi i promjene. Kod modernog shvaćanja obitelji, ali i roditeljstva sve je češće samohrano roditeljstvo gdje majka ili otac sami odgajaju dijete. Odgoj djece složen je proces koji sa sobom nosi razne metode, pristupe te razvoj čovjekove osobnosti. Odgoj je proces razvoja svijesti, upoznavanja i usvajanja ljudskih vrijednosti kao čina slobode, biranja i odgovornosti za ishode izbora (Mušanović i Lukaš, 2011).

U današnjem suvremenom svijetu mnogo se toga promijenilo kada razgovaramo o roditeljima, uvijek se smatralo da su majke odgovorne za obitelj, da upravo one uče i odgajaju djecu dok su se očevi stavljali u drugi plan zbog tradicionalnog pristupa same obitelji. Još uvijek se u nekim obiteljima gleda na oca kao patrijarha koji je zadužen za fizički posao i skrbljenje za obitelji. Patrijarhalne sredine priznaju ulogu oca isključivo u osiguranju materijalne sigurnosti obitelji, u postavljanju strogih pa i okrutnih pravila discipline i općenito u obnašanju uloge onog koji je neprikosnoven. Otac i u ovakvoj autoritarnoj ulozi nesumnjivo ima značajan utjecaj na život i odgoj djeteta (Rosić i Zloković, 2002). U tradicionalnom pristupu očinstva, uvijek su se našli pojedinci koji su nalazili vremena za ženu i djecu te se više uključivali u odgoj djeteta, no oni su nerijetko bili ismijavani i kritizirani od strane društva. No, danas je sasvim prihvatljivo kada otac provodi svoje vrijeme s djetetom, s njime se igra, uči ga i uključen je u sve faze njegova odrastanja kao i prihvaćanje odgovornosti i brige za njega.

Kad je riječ o odgoju, nikako ne smijemo izostaviti i začetnika moderne pedagogije, Jana Amosa Komenskog. Prema načelima koje je on spominjao uvelike se vidio napredak u organizaciji odgoja, školstva ali i same nastave. On se zalagao za školski, ali i obiteljski odgoj te formiranje osobe u cijelosti svoga bića. Roditelji nisu samo skrbnici djeteta, već su njegovi odgajatelji, savjetnici, prijatelji koji im daju svu potrebnu ljubav, podršku, znanja, savjete, toplinu obitelji i prije svega brigu i savjete za budući samostalni život.

U današnjem svijetu ponekad su roditelji previše popustljivi, prezaposleni, odsutni i dopuštaju djeci da njima manipuliraju. Stavljaju ih u centar pažnje, sve im se dopušta, a pritom se ponekad samim ponašanjem zanemaruju i zaboravljaju prave vrijednosti. Pravi primjer za takav način razmišljanja, ali i postupanja, zasigurno je nedovoljno znanja o odgoju samog djeteta, pedagoškom obrazovanju i kulture. Djecu se uči voljeti materijalne stvari, a ne pravim vrijednostima. Oba roditelja rade, djecu čuvaju bake i djedovi, majke više nisu tipičan primjer kućanica, nemaju dovoljno vremena jedni za druge i to pridonosi „kupovanju djece“ raznim skupim stvarima, igračkama, kao i same tehnologije koja se sve više koristi u ranijoj dobi djetetova odrastanja. Time dolazimo do pojma tako zvanog životnog materijalizma, gdje su materijalne stvari zauzele mjesto ispred moralnih, etičkih i pedagoških vrijednosti. „Izostanak pažnje, vremena i ljubavi nadomještaju na krivi način. Većina ih nije svjesna kako će zapravo sami biti krivi za djetetovo buduće ponašanje. Da bi se izbjegle spomenute i druge greške u obiteljskom odgoju, treba širiti i unaprjeđivati pedagošku kulturu roditelja kao odgojitelja“ (Vukasović, 1994, str. 201).

Diplomski rad se temelji na teorijsko-komparativnom pristupu istraživanja odgoja i obrazovanja (Cohen, Manion i Morrison, 2007; Creswell, 2012; Dubovicki i Topolovčan, 2020a; Dubovicki i Topolovčan, 2020b; Dubovicki i Topolovčan, 2021; Matijević i Topolovčan, 2017; Topolovčan, 2016, 2017, 2020). Stoga će se proučavanjem relevantne stručne i znanstvene literature dobiti optimalne znanstvene činjenice čijom sintezom će se formirati novi opisi i razumijevanje ove problematike. U tom pogledu dobit će se inovativni zaključci koji mogu doprinijeti proširenju korpusa ove problematike.

2. Roditeljstvo

Postati zakonski skrbnik djetetu činom roditeljstva velika je odgovornost za cijeli život. Roditeljstvo je najzahtjevnija, a ujedno i jedna od najvažnijih uloga koju pojedinci prihvaćaju dobivanjem te titule. Pojam roditeljstva obuhvaća roditeljsku brigu i skrb, postupke, aktivnosti i ponašanje roditelja, odgojni stil roditelja, ali sam doživljaj roditeljstva od strane roditelja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Roditeljstvo sa sobom nosi obaveze, brigu, ljubav, odgovornost, dužnost, a sve s ciljem dobrobiti djeteta u njegovom odgoju. Započinje samim rođenjem djeteta te se proteže brigom o njemu kroz sve faze odrastanja. Biti roditelj velika je uloga te ujedno i ponekad vrlo zahtjevan „posao“ koji u nama budi strahove za koje nismo ni znali da postoje i daje nam snagu za koju nismo ni znali da je imamo. Kao što je poznato da je svaki čovjek individua za sebe, tako se i svako roditeljstvo razlikuje u razvoju djeteta i pogledu na njega. Uloga roditelja nije nimalo lak posao, no vrlo je plemenit te sa sobom nosi brojne zadaće, upoznavanje samog sebe, ali nas i uči kako voljeti druge, ono je puno više od samog odgoja. Roditelji ne utječu samo na fizički i tjelesni razvoj djeteta, već ga uče i odgajaju iznutra. Prema Maleš (2011) najvažnije je što i kako roditelji čine, a ne ono što jesu, bitna je uloga, a ne biološka zadanost.

Termin roditeljstvo pojavio se u trenutku kada se razvila ideja o tome da su i majka i otac jednako važni za razvoj i odgoj djeteta, bez obzira na to što su njihove uloge temeljene na dvije gotovo potpuno različite spolno determinirane uloge (Pernar, 2010, str. 256).

2.1. Oblici roditeljstva

Obitelj je društvena zajednica koju čine najmanje dvije odrasle osobe i minimalno jedno dijete koje može biti njihovo biološko ili posvojeno. Zajednicom koju zovemo obitelj, smatra se skupina koju karakterizira jednako mjesto stanovanja i prebivališta te njihova ekonomska suradnja. Prema Kregar (1994) obitelj je i reprodukcija ekonomske situacije te suživot muškarca i žene. Danas se definicija mijenja zbog promjena u društvu te se obitelj može gledati kao zajednica dvije ili više osoba povezanih krvnim srodstvom, a žive u istom kućanstvu i brinu za odgoj svoje djece. U modernom društvu sve više imamo samohranih roditelja, što je ujedno i jedna od sljedećih podjela na koju ću se osvrnuti. Prema strukturi obitelj se dijeli na

dvoroditeljske i jednoroditeljske. Roditeljstvo se, osim prema strukturi obitelji, može podijeliti na majčinstvo i očinstvo (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Dakle, u suvremenom svijetu može se govoriti o novim strukturama obitelji koje podrazumijevaju samohrane majke i očeve, biraju roditeljstvo bez obaveze sklapanja braka, žive u izvanbračnim zajednicama, ali i homoseksualni brakovi sve su češći, a ujedno i njihova želja za osnivanjem obitelji. Roditeljstvom se više ne smatra samo majčinstvo, već se javlja zajednički dogovor majke i oca koji se u istoj mjeri brinu za obitelj, odgajaju djecu, nose odgovornost i prisutni su u svim situacijama bitnim za razvoj njihova djeteta što je velik odmak od tradicionalnog shvaćanja obitelji.

2.2. Očinstvo

„Nije teško postati ocem.

Mnogo je teže biti ocem“ (Rosić, 2005, str. 77).

U tradicionalnom shvaćanju očinstva, otac je osoba koja brine i skrbi za svoju obitelj, strog je te neuključen u djetetov odgoj, dok je glavnu ulogu u odgoju i brizi preuzela majka sa svom odgovornošću. Danas je to sasvim drugačije, očevi prihvaćanjem odgovornosti preuzimaju ne samo naziv „otac“, već se uključuju u sve aspekte djetetova života. Muškarac koji je zakonski otac djeteta ima zakonska prava, roditeljsku skrb i sva ostala prava prema djetetu. Danas su oni zainteresirani za dijete od samog rođenja, sposobni su brinuti o djeci te pokazati svoje emocije, reagiraju na potrebe djece, uključuju se u njegov odgoj, brigu, a kasnije i obrazovanje. Očevi mogu direktno utjecati na dijete kada mu prenosi svoje poruke ili stavove. Primjerice, otac će djetetu govoriti normalnim glasom dok će mu majka tepati. Time otac potiče razvoj komunikacijskih sposobnosti. Indirektno će utjecati kada djeca prate njihovo ponašanje, stav prema majci, kako se odnosi u raspodjeli kućanskih poslova i slično. Današnja su se shvaćanja očinstva pomaknula s viđenja oca kao nekoga tko donosi novac i brine o prehranjivanju obitelji prema puno aktivnijoj ulozi u direktnoj njezi i brizi prema djetetu (Pernar, 2010). Bio on biološki ili socijalni otac, pun je ljubavi razumijevanja, podrške i zaštite te gubi „status“ strogog i nezainteresiranog oca kao što je to nekad imao.

2.3. Suvremeno očinstvo

Naglaskom na očinstvo te njegovim osuvremenjivanjem želi se osvijestiti važnost očeve uloge u odgoju, ali i obrazovanju djece. Vidljive su znatno velike promjene u odnosu na tradicionalan pristup kako obitelji tako i samog patrijarhalizma. Suvremeni očeви spremni su prihvatiti odgovornost nad brigom i obrazovanjem djece. Danas im nije strano preuzeti na sebe sve obaveze, ali i samostalnu skrb o djetetu ako dođe do razvoda ili gubitka supružnika. Oni svoju ulogu prihvaćaju odgovorno i s punim pravom sami odlučuju i odgajaju dijete prema vlastitim stavovima i kriterijima, a ne prema društvenim očekivanjima kao što je to nekad bilo. Stoga možemo reći kako sve više očeva uzima slobodne dane, uključuju se u napuštanje poslova, odlaze na porodiljne dopuste, a sve s ciljem veće uključenosti u djetetov život, odgoj te i kasnije u samu nastavu njegova obrazovanja. Time postaju ravnopravni majčinstvu te imaju sve veću potrebu biti s obitelji, a time oni stječu nova znanja, iskustva i izazove. Zbog donedavnog mišljenja da očeva uključenost nije toliko bitna za razvoj djeteta, figura oca kao roditelja se zanemarila, kako u znanstvenim istraživanjima, tako i u praksi (Cabrera, Tamis-LeMonda, Bradley, Hofferth i Lamb, 2000; prema Carpenter, 2002).

Smatra se kako danas uloga oca u životu djeteta ima veliku ulogu jer doprinose njegovom razvoju, razvijanju emocionalnih, društvenih i socijalnih aspekata. Dijete mnogo toga uči od svoga oca, a da pritom nije ni svjesno. Gleda njegovo ponašanje, aktivnost u samom razvoju, zalaganje za njega kao i ljubav koju mu daje. Mnoga su istraživanja pokazala kako očeви pozitivno utječu na dijete, bili oni u bračnoj zajednici ili samohrani očevi. Postoje i mnoge literature, priručnici i članci namijenjeni očevima koji doprinose jačanju svijesti društva o važnosti uloge samog oca. U protekla dva desetljeća pobliže se proučavao pojam „očinstva“, ponajprije kako odsustvo oca može utjecati na socijalizaciju dječaka. Slijedilo je istraživanje koje je upućivalo na nužnu potporu oca majčinstvu, u novije vrijeme i kao važan samostalan odgojni utjecaj, a u pojmu „suvremeno očinstvo“ i kao očevo preuzimanje majčinske brige (Ljubetić, 2007). U ovom se radu pobliže objašnjavaju navedeni pojmovi kako bi se naglasila važnost uloge oca u svim aspektima djetetova života i razvoja.

3. Obitelji s jednim roditeljem

Iako se roditelji oba spola i djeca koja su njihova biološka i/ ili usvojena smatraju najpoželjnijom roditeljskom zajednicom, svjedoci smo porasta broja obitelji s jednim roditeljem (Ljubetić, 2006). Samohrani roditelj, pojam je koji se odnosi na roditelja koji sam skrbi o djetetu iz subjektivnih ili objektivnih razloga. Dok se subjektivni razlozi odnose na rođenje djeteta izvan braka ili umjetnom oplodnjom žene pod uvjetom da je otac nepoznat, objektivni su razlozi sasvim drugačiji i na neke od njih ne možemo sami utjecati, a to su: smrt bračnog partnera, povjerenje djece jednom od roditelja na brigu i odgoj nakon razvoda, bolest partnera, duže odsustvo zbog izvršenja kazne, vojne službe i drugo (Vidanović, 2006). Samohrani su roditelji posebna i osjetljiva skupina kojoj je uvijek potrebna materijalna, psihološka, savjetodavna i socijalna pomoć. Ovo je vrlo zahtjevan i težak „posao“ roditelja samca jer se susreće s mnogim predrasudama, kritikama, ali i sam je osuđen na brigu o svom djetetu. U ovom ću se seminaru najviše osvrnuti na samohrane očeve, ali ne i manje bitne samohrane majke imaju istu ulogu, a to je stalna briga, skrb nad svojim djetetom. Nitko ne može pojam objasniti zasebno jer se takva osoba sama nosi sa stanjem u svojoj obitelji i većinu brige preuzima jedan roditelj. U nastavku ću spomenuti izazove s kojima se otac susreće, prava koja su mu dodijeljena.

3.1. Uzroci nastanka jednoroditeljske obitelji

Jedan od glavnih uzroka nastanka jednoroditeljskih obitelji zasigurno je velika stopa porasta razvoda brakova koja je u Hrvatskoj sve češća. Neki roditelji ostaju u braku samo zbog djece, što zasigurno nije u potpunosti uvijek dobra odluka, jer žive li djeca u obitelji gdje su loši odnosi, gdje nema povjerenja, ljubavi, gdje se javljaju učestale prepirke i svađe, nikako neće dobro utjecati na njihov razvoj. Velik porast broja samohranih roditelja u novije vrijeme sve je učestaliji, ali i prihvatljivija je takva odluka u društvu. Uvijek će postojati kritiziranje od strane društva kao i osude, no ne u tolikoj mjeri koja bi se javila u tradicionalnom odgoju djeteta. U Hrvatskoj postoje skupine koje pružaju podršku samohranim roditeljima, ali i oni koji nuklearnu obitelj smatraju jedinom kvalitetnom sredinom za zdrav razvoj i odgoj djeteta. Nuklearna obitelj pojam je koji se koristi za obitelj s oba roditelja i djecom koja zajedno brinu, skrbe i odgajaju djecu.

Fišer, Marković, Radat i Ogresta (2006) ističu da su uzroci nastanka jednoroditeljskih obitelji višestruki: razvod braka, smrt, napuštanje obitelji jednog roditelja, izvanbračno rođenje te se u novije vrijeme tu svrstava i dugotrajno odsustvo jednog roditelja (bolest, posao). Iako je navedeno više uzroka nastanka jednoroditeljskih obitelji, najčešći uzrok je razvod braka (Fišer i sur., 2006). Razvod braka česta je i uobičajena pojava, osobito u ekonomski razvijenim zemljama i visoko urbaniziranim sredinama i ima sve češću praksu porasta bez obzira na prisutnost djece u braku (Kolesarić, Krizmanić i Petz, 1991). U Republici Hrvatskoj 2017.godine, bilo je 6265 razvoda na 20310 sklopljenih brakova (Državni zavod za statistiku, 2017). Bitno je reći kako razdvojenost roditelja ili razvod braka nikako ne umanjuje vrijednost ijednog roditelja. Oni i dalje prihvaćaju svoju ulogu, usmjereni su na dobro svoga djeteta te mu pružaju svu potrebnu brigu i skrb. Ono što dijete mora znati da su i poslije razvoda oba roditelja tu za njega i da ga jednako vole, a problemi koje imaju roditelji su svakako ono što ne treba znati (Brkić i Jovović, 2016). Raboteg- Šarić, Pećnik i Josipović (2003) navode kako je samohrano roditeljstvo i jednoroditeljska obitelj vrlo dinamična kategorija i kako za neke roditelje sam proces privikavanja traje dugo, dok za druge ne. Pa stoga i u bračnoj zajednici može doći do razdoblja koje podsjeća na vremena samohranog roditeljstva tijekom kojeg samo jedan roditelj svakodnevno brine i odgaja jedno ili više djece, a pritom nema stalne emocionalne i fizičke potpore partnera, kao što je i njegovo odsustvo sveprisutno.

3.2. Utjecaj samohranog roditeljstva na roditelja

Novonastala situacija sa sobom nosi i mnoge promjene koje roditelja nerijetko dovode do stresa, ali i teškoća koje sa sobom nose. Postati samohrani roditelj ne dešava se uvijek svojevrijedno, što se i ranije spomenulo. Kada dođe do neočekivanog gubitka bračnog druga iznenadnom smrću, osobu „preko noći“ zadese neočekivani problemi, obaveze, odgovornost, briga. Mnogi roditelji ostanu zatečeni novonastalom situacijom te se ne mogu izvući iz negativnih stavova, osjećaju se nesposobnim i nekompetentnim što uvelike može ostaviti i posljedice na dijete koje se može osjetiti zanemareno, izolirano i nevoljeno.

S druge strane može se javiti i prevelika briga za djetetom što opet nije najbolje rješenje. Buljan-Flander i Karlović (2004) ističu kako može doći i do prevelike zaokupljenosti djetetom. Samohrani roditelji nerijetko odluče svoj život podrediti samo djetetu, zanemarujući svoje potrebe. Ne postavljaju granice u odgoju, sve im dozvoljavaju nastojeći im time nadoknaditi odsutnost drugog roditelja (Buljan-Flander i Karlović, 2004). Time mogu sami sebi stvoriti nezadovoljstvo, izolirajući se iz društvenog života, zanemarujući sebe i uskraćuju si pravo na svoje slobodno vrijeme. Štoviše, ponekad nisu svjesni situacije da si time štete i ugrožavaju svoje psihičko, ali i fizičko zdravlje jer su previše zaokupljeni brigom. Kad su djeca mala, njima to ne stvara problem jer ne znaju provoditi vrijeme nego uz roditelja, ali kada dođu u doticaj s drugom djecom, a najčešće je to polaskom u školu, doživljavaju pritisak zbog stalnog nadzora i nedovoljnog provođenja vremena sa svojim vršnjacima. A to se javlja zbog prevelike brige roditelja da se djetetu nešto ne dogodi ili straha da će se dijete početi odmicati od njih. Dijete kojemu je sve dozvoljeno zanemareno je jednako kao i dijete kojemu je sve uskraćeno (Buljan-Flanger i Karlović, 2004).

4. Problemi samohranih roditelja

Najčešći problemi koji se javljaju prilikom samohranog roditeljstva sigurno je povećana odgovornost nad djetetom jer sada svu ulogu preuzima jedan roditelj. Roditelj, u ovom slučaju otac, sam skrbi za svoje dijete te ga sam uzdržava. Njegovi su sada prihodi smanjeni te se mogu javiti problemi materijalnog usmjerenja. Troškovi se mogu smanjiti i do 50% dok izdaci ostaju isti, ako ne i veći. Javljaju se veći stres, usamljenost, brige i obaveze. Stoga Hrvatska pruža pomoć i potporu samohranim roditeljima. Risman (1986) smatra kako su istraživanja koja su provedena s ciljem uvida u situaciju samohranih očeva od velikog značaja jer je sve više djece uključeno u takva kućanstva kao i situaciju gdje otac postaje jedini roditelj skrbnik. Došao je do zaključka kako samohrani očevi moraju ispuniti uloge za koje nisu bili spremni. Postavlja se pitanje, osjećaju li se oni dovoljno kompetentnima za novu ulogu i je li im socijalizacija u djetinjstvu pomogla da se u odrasloj dobi znaju brinuti o djetetu (Risman, 1986).

Kao sljedeći problem javlja se manjak vremena u društvenom životu, svo vrijeme koje im preostane nakon što „odrade svoju smjenu na poslu“, posvećuju djetetu jer je on

sada jedina osoba koja brine o njemu samom. Postoji strah od izoliranja iz društva zbog cjelodnevne posvećenosti djetetu. Mogući problem također može biti nedovoljna upoznatost s propisima, dužnostima, kao ni adekvatna pomoć pri samom obrazovanju i nastavi učenika. Kod djece se može javiti neuspjeh u školi ili slabiji rezultati zbog posljedica koje razvod može ostaviti na njih.

Stoga se samohranim roditeljima upućuje na njihova prava kod zapošljavanja koja se mogu promijeniti što se jasno da iščitati iz pravilnika o zapošljavanju samohranih roditelja. Kao zaštita na radnom mjestu, dobivaju zaštitu od prekovremenog rada (do šeste godine djetetova života). U tom razdoblju prekovremeno mogu raditi samo ako poslodavcu dostave pisanu izjavu o dobrovoljnom pristanku na takav rad (e-građani, 2022).

Iz postojeće literature vidljivi su sljedeći problemi jednoroditeljskih obitelji prema njihovoj učestalosti i prioritetima: financijske poteškoće, neadekvatna skrb za dijete, društveni život, emocionalne poteškoće, pravni problemi i nepostojanje adekvatnih oblika skrbi za njihove specifične potrebe“ (Schlesinger, 1979, str. 17).

Samohrani roditelji suočeni su s predrasudama okoline koje su osobito izražene prema razvedenim osobama i osobama koje su rodile izvan braka. One su često izložene osudama, ismijavanju, podcjenjivanju i bez adekvatne podrške (Ogresta i sur., 2007).

4.1. Sukob partnera

Sukobi nakon razvoda česta su posljedica rastava braka, no one mogu dovesti do konfliktnih situacija koje će uvelike utjecati i na dijete. One mogu dovesti do depresije djeteta, psihičkih poremećaja kao i samih problema u govornim i jezičnim sposobnostima. Djeca se mogu početi zatvarati, manje komunicirati s drugima, kriviti sebe, stvarati mišljenja i stavove drugačije od željenih što je posljedica ako se s djetetom ne razgovara o problemima. Dijete bi trebalo biti upoznato sa situacijom te s njime treba komunicirati, objašnjavati i razjasniti situaciju kako ona ne bih utjecala na njegovo ponašanje u budućnosti kao ni moguće delikventno ponašanje, popuštanje u školi, agresivno ponašanje i mnoge druge posljedice koje sa sobom sukobi i svađe rastavljenih roditelja mogu dovesti. Sukobi dovode i do manjka samopouzdanja

djeteta, javlja se osjećaj krivnje i osjećaj manje ljubavi. Kada su djeca mlađe dobi učestalo izložena svađama javljaju se velike fizičke promjene, a neke od njih su: mucanje, fizičko povlačenje, mokrenje u krevet, hiperaktivnost, agresija, depresija, povraćanje, stalni bolovi u trbuhu zbog straha i napetosti, grizenje noktiju i mnoge druge promjene koje mogu ostati i trajne. Njihov strah od zapostavljanja i stalnog izlaganja stresnim situacijama na njega ostavlja trag u stvaranju stavova i mišljenja, boje se za svoju sigurnost što znatno doprinosi u ranije spomenutim poremećajima.

Kod starije se djece javljaju problemi u ponašanju, delikventno ponašanje, agresija, krađe, bijeg iz škole, pad koncentracije, strah od škole, nasilništvo, pokušaj da se stalno ugađa roditeljima, problemi s učenjem. Sve se to odražava na školski uspjeh odnosno neuspjeh, smanjenje socijalnih i komunikacijskih vještina, javljaju se zdravstveni problemi koji mogu ostaviti trag na dijete za cijeli život. Stoga je važno djetetu omogućiti sigurnost, zaštitu, ne izlaganje stresnim situacijama, svađama i konfliktima. Omogućiti djetetu normalan rast, razvijanje sposobnosti, brigu o njegovim emocionalnim i socijalnim kompetencijama trebao bi biti primaran cilj svakog roditelja, stoga je način na koji rastavljeni roditelji komuniciraju kako nasamo tako i u blizini svoga djeteta trebao biti temeljen na dogovoru, kompromisu, a prije svega usmjeren na razmišljanje kako se njihovi stavovi i ponašanje odražavaju na dijete.

Johna Mordechaia Gottmana istraživao je brak roditelja i razvoj djece temeljen na emocionalnim i socijalnim čimbenicima te utjecaj razvoda na samo dijete. Došao je do zaključaka kako su djeca rastavljenih roditelja češće pod stresom, nezadovoljna su i više anksiozna. Kad se roditelji razvode na umu im je da je za dijete najbolje da bude negdje postrane, odnosno da što manje zna, da mu se što manje govori i objašnjava, no za dobro obiteljsko funkcioniranje autori ovih istraživanja naglašavaju važnost izražavanja emocija u braku, uključujući i one nepoželjne kao što su neslaganje i ljutnja, svađe i prepirke te je najbitnija komunikacija (Brajša-Žganec, 2003).

5. Samohrano očinstvo

U današnjem svijetu, sasvim je normalno i prihvatljivo kada otac sam odgaja svoje dijete bez obzira na čimbenike koji su doveli do same situacije. Otac u takvim

slučajevima ima ulogu oba roditelja, jedini je odgovoran za svoje dijete, o njemu skrbi, brine se, uči ga te priprema za život. Kao i sa samohranim majkama, ni očevi nisu u nešto boljoj poziciji, jer uz sve ranije spomenute probleme odgaja svoje dijete. Samohrano roditeljstvo nije nimalo lak zadatak kao što su i mnoga istraživanja pokazala, no očevi su se puno bolje snašli u takvim ulogama nego što su ljudi smatrali da mogu. Očevi su puni ljubavi, razumijevanja, empatije, kao i kreativnog mišljenja i stavova, što se također može vidjeti u primjerima kad su igre i mašta koju u djeci bude iskazani. Djeca su sa svojim očevima povezana od samog početka, naravno ako su očevi od njihova rođenja uključeni u sam odgoj i brigu prema njima. Već u ranoj fazi njihova odrastanja javlja se empatija i privrženost ocu što kasnije olakšava samu komunikaciju i odnose s djecom. Postoje dvije vrste očeva i njihovog prihvatanje samohrane roditeljske uloge prema individualističkoj i strukturalističkoj teoriji (Risman, 2014).

Individualistička teorija predstavlja očeve koji su nedovoljno motivirani i bez adekvatnih vještina koje su potrebne za odgoj i obrazovanje djece. Time teže stvaraju privrženost s djetetom koja je itekako potrebna u situacijama jednoroditeljske obitelji. Dok, s druge strane, strukturalistička teorija govori kako je ljudsko ponašanje uvjetovano socijalnim kontekstom u kojem ljudi žive. Stoga smatraju da će otac prihvatiti ulogu u kojoj se nađe i razviti sve potrebne sposobnosti i vještine te time razviti i privrženost s djecom.

5.1. Odnos otac- dijete

Kod razvoja djeteta uloga oca drugačija je od uloge majke. Dok se majke ističu kao osobe koje najčešće doprinose emocionalno - socijalnom razvitku, otac je u većini slučajeva zadužen za igru. Njegova je uloga poticajna koja omogućava djetetu samostalnost i neovisnost uključivanja u svijet izvan obitelji (Čudina-Obradović i Obradović, 2006; prema Grossman i sur., 2002). Kada u obitelji nema majke, otac na sebe preuzima svu odgovornost, prilagođava sve aktivnosti i ponašanje kako bi zadovoljio sve potrebe djeteta.

5.2. Izazovi samohranih očeva

Izazovi su svakodnevne situacije s kojima se susreću samohrani očevi, oni su se promijenili i unaprijedili kao i same situacije koje su pratile društvene promjene. Nažalost, ne postoje istraživanja očeva i izazova s kojima se oni susreću jer nije još toliko uvriježeno da očevi sami odgajaju djecu stoga što još uvijek postoje mnoge predrasude. Sukladno tome, još uvijek je manji broj samohranih očeva od samohranih majki. Smatra se da očevi imaju manje negativnih stavova i osjećaja prema vlastitom roditeljstvu od samih majki. Dok je riječ o karijeri, danas su žene više posvećenije poslu, dok muškarci u velikom broju preuzimaju odgovornost i brigu za dijete. Uvelike su se promijenile i metode te stil očinstva koji je danas puno popustljiviji i s puno više ljubavi, osjećaja i emocionalne povezanosti.

Želim biti dobar prijatelj koji dakako tu i tamo mora donijeti odluke koje se njemu neće svidjeti- to je sastavni dio očinstva. Međutim posve mi je jasno da ne želim provoditi autoritarni odgojni stil, kakav je imao moj otac (Juul, 2020, str. 34).

5.3. Položaj u društvu

Bez obzira što se danas povećava broj jednoroditeljskih obitelji, ono je i danas za neke ljude neprihvatljivo. Većinom se kritike i omalovažavanja javljaju od strane starijih osoba koji su navikli na tip nuklearnih obitelji te oni smatraju da se jednom sklopljen brak ne bi trebao rastavljati. Istraživanja pokazuju da su stavovi prema samohranim roditeljima ili suzdržani ili negativni. Iako su obitelji s jednim roditeljem prihvaćene kao realnost i nešto što se događa, društvo ih i dalje stigmatizira (Zalter, 2014). Mnogi smatraju kako jednoroditeljstvo sa sobom nosi loše posljedice na dijete, da mu jedan roditelj ne može pružiti dovoljno ljubavi, dovoljno vremena ni pažnje.

5.3.1. Neravnopravnost očeva pri razvodu

Kada je riječ o razvodu i skrbi o djetetu, očevi su u velikoj mjeri zakinuti. Nemaju jednaka prava kao majke, u puno se većoj mjeri nadziru, kontroliraju od strane socijalnih radnika, djecu viđaju rjeđe te dobivaju određene dane i sate koje mogu provesti sa svojim vlastitim djetetom. Samim time odmah je u „startu“ zakinut jer

propušta bitne trenutke, bitne događaje kao i zastajanje u njegovom rastu i razvoju. Danas, na primjer, ako dođe do razvoda i dijete pripadne majci, otac ga smije vidjeti dva do tri puta u tjednu. Ne može zatražiti skrbništvo do određene godine djetetova života, naravno ako je kod majke sve u redu. Do druge godine života, dijete ne smije ni prespavati kod oca, a otac ne smije tražiti više dana koje bi provodio s njime od propisanih. Žene su u boljoj situaciji i pred sudom, zakonom, ali i društvom.

Očevi su u neravnopravnom položaju spram majke već i u samom braku, a taj položaj još više dolazi do izražaja nakon rastave. Dok se majci priznaju veće mogućnosti i veće sposobnosti njege i odgoja djeteta, otac je tu jako zapostavljen te se smatra da majka ima više onoga što djetetu treba nego sam otac. Također, uloga emotivne potpore veže se uz majku, dok očevi ostaju na „rubnoj liniji“ roditeljskih zbivanja (Brajša, 2009). U većini slučajeva, otac je taj koji je zakinut za vrijeme koje provodi s djetetom, ima ograničene mogućnosti te ograničena prava. Prema statistici i podacima o rastavljenim osobama 2017. koje je već ranije spomenuto, u 81,8 % slučajeva djeca pripala majci, a samo u 11 % slučajeva ocu, dok je u 6,7 % slučajeva skrbništvo bilo podijeljeno. Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, zabilježeno je kako je u Hrvatskoj bilo 1 215 865 obitelji od čega je obitelji s djecom činilo 71,4 %, a obitelji bez djece bilo je svega 28,6 %. Kada usporedimo podatke iz 2011. s podacima ranijih popisa, rezultati pokazuju stalni pad rođenja djece u obiteljima, udio broja djece se smanjuje kao i udio tipa obitelji „par s djecom“ u ukupnom broju obitelji. Pa tako, kao primjer možemo usporediti popis stanovništva iz 1953. gdje je udio takvih obitelji bio 63,5 %, dok je 2011. udio bio 54,3 %. Shodno tome raste i udio obitelji tipa „par bez djece“ i „majka s djecom“, odnosno „otac s djecom“, što je pokazatelj sve većeg nastanka jednoroditeljskih obitelji (Državni zavod za statistiku, 2011).

6. Tipovi očeva

Skupina pojedinaca koji posjeduju neke zajedničke osobine ličnosti i/ili tjelesnoga ustroja po kojima se razlikuju od drugih pojedinaca. Na pretpostavci o postojanju različitih tipova razvijene su pojedine tipologije (*Hrvatska enciklopedija*, 2021). Pa tako postoje i neke podijele kad je samo očinstvo u pitanju. Naime, otac može biti

biološki (genetski) ili nebiološki otac (adoptivni). Takvi očevi mogu biti u skupini muškaraca koje brinu ili ne brinu o svojoj djeci, zatim koji žive ili ne žive s djecom.

Očeve možemo podijeliti u četiri osnovna tipa očeva: muškarci koji žive s maloljetnom djecom, muškarci koji žive odvojeno od svoje maloljetne djece, muškarci koji imaju odraslu i samostalnu djecu i muškarci koji su očevi postali ženidbom (očusi). Osim prema tipu očeva, muškarce možemo podijeliti i prema vrsti uključenosti u odgoj djeteta. To su u odgoj uključeni biološki očevi, u odgoj uključeni socijalni (nebiološki) očevi, u odgoj neuključeni biološki očevi i u odgoj neuključeni socijalni očevi (Čudina-Obradović i Obradović, 2006; prema Day, Lewis, O'Brien i Lamb, 2005). Dijete može imati i očuha koji dobiva status ponovnom udajom djetetove majke ili stupanjem u suživot s novim partnerom u izvanbračnoj zajednici. Svaki otac bio on biološki ili nebiološki trebao bi svoje dijete voljeti, odgajati, učiti, usmjeravati te biti primjer djetetu kako bi se jednog dana dijete moglo ugledati na njega i imati uzor.

6.1. Očev stil odgoja

„Roditeljstvo predstavlja niz aktivnosti koje uključuju mnoga specifična ponašanja koja odvojeno i zajednički utječu na razvoj djece“ (Baumrind, 1967, str.125).

Kada je odgoj u pitanju nailazimo na mnoge definicije same riječi, no svaka se definicija vraća samom utjecaju roditelja na vlastito dijete, kako ga se uči od „malih nogu“ i na koji način, kako se s njime postupa te na koji način mu se pristupa.

„Odgoj je proces razvoja čovjeka, sjecište različitih nevidljivih i vidljivih procesa što se odvijaju u individui (odrastanje, rast, sazrijevanje, učenje, osvješćivanje, postajanje osobom i sl.), ali i različitih socijalnih, kulturnih i društvenih procesa (socijalizacija, enkulturacija¹, akulturacija², personalizacija i drugi), koje na prvi pogled i ne povezujemo s onim što si predočavamo kada govorimo o odgoju“

¹ Enkulturacija (Veliki rječnik hrvatskog standardnog jezika, skupina autora, 2015)- Proces usvajanja kulture i običaja okoline; sve naše navike, običaji, jezik kojim govorimo i uvjerenja koja smo stekli tijekom života rezultat su procesa enkulturacije.

² Akulturacija (Veliki rječnik hrvatskog standardnog jezika, skupina autora, 2015)- Proces i rezultat mijenjanja kulture, skupine ljudi ili pojedinaca koji su u dodiru s drugom kulturom; Prilagođavanje pojedinca stranoj kulturi s kojom je u dodiru.

(Mušanović i Lukaš, 2011., str. 3). Odgajatelj u proces odgoja unosi snagu, volju, moć, odgovornost, brigu kao i ponašanje. Tako postoje i stilovi odgoja, a to su : popustljiv, autoritaran, autoritativan i neuključen (indiferentni) odgojni stil. No, ne može se sa sigurnošću reći kako roditeljstvo koristi samo jednu vrstu odgojnog stila jer se oni međusobno isprepliću. U stvarnom životu nema potpuno čistog odgojnog stila, nego je on rezultat različitih kombinacija i situacija i njega stvaraju roditelji u svom odnosu prema djetetu (Ogresta, 2007.).

6.1.1. Popustljiv odgojni stil

Takav stil roditeljstva postao je popularan nakon drugog svjetskog rata (Lassonde, 2017.). Djetetov se stav, sloboda i individualizam jako se cijene, roditelji se oslanjaju na razgovor i pojašnjavanje, dok su njihove granice tolerancije iznimno velike, ako ih uopće ima. Roditelji ne postavljaju granice, pravila, kazne i nemaju zahtjeva. Prema Baumrind (1971.) takva su djeca sretna, ali bez ograničenja stoga kasnije mogu dovesti do buntovnosti i prkosa kada se njihove želje osporavaju te dovode do antisocijalnog ponašanja. Imaju nisku upornost u obavljanju zadataka i vrlo su osjetljivi.

6.1.2. Autoritaran odgojni stil

Takav stil očituje se kroz strogoću, visoke zahtjeve, a sve uz malo emocionalne topline. Roditelji imaju visoko postavljene pravila i očekivanja o kojima se ne može raspravljati te očekuju visoku poslušnost. Poznato je i kako su kazne tipične za neposlušno ponašanje bez opravdanja iste. Takva djeca podložnija su stresu, anksioznosti, povučena su te iskazuju negativne reakcije na frustraciju. Kasnije, u društvu brže posežu za neprihvatljivim ponašanjem (zloupotreba droge) te postaju nasilni, što se može zaključiti iz razvojne psihologije autorice Baumrind (1971).

6.1.3. Autoritativan odgojni stil

Dosljedni stil odgoja kombiniran je s emocionalnom toplinom i čvrstoćom. Autoritativan stil oslanja se na malo kazni te usmjerava dijete na aktivnost, razum uz bitno orijentiran način. Roditelji ohrabruju i motiviraju verbalno uz mnoge pohvale.

Postavljaju neke granice koje su usmjerene na dobrobit djeteta. Prepoznaje kod djeteta njegove kvalitete i usmjerava ga ka budućem ponašanju. Hedstrom (2016) smatra kako je takav stil najpoželjniji, uz odsustvo fizičkog kažnjavanja postižu se najpovoljniji rezultati. Djeca postižu bolje rezultate u smislu sposobnosti, mentalnog zdravlja i društvenog razvoja od one koja odgajaju roditelji s popustljivim, autoritarnim ili zanemarujućim stilovima (Joseph i John, 2008). Takva su djeca živahna, sretna, s dobro razvijenom kontrolom osjećaja. Razvijene su im socijalne vještine i samostalnost.

6.1.4. Neuključeni ili indiferentni odgojni stil

Zanemarujući roditeljski stil prisutan je najčešće kada su roditelji emocionalno ili fizički odsutni, komunikacije skoro da nema kao ni očekivanja i zahtjeva. Ne reagiraju na njihove potrebe i često nemaju kontrole nad ponašanjem vlastitog djeteta. Takva djeca imaju nisko samopoštovanje i samopouzdanje te su često žrtve ismijavanja i zlostavljanja od druge djece i njihov je uspjeh u školi vrlo upitan.

7. Uloga oca u razvoju djeteta

Uloga oca u razviju djeteta ima puno veću ulogu nego što smo zapravo mislili da je ima. Doprinose normativnim obrascima društvenog i kognitivnog razvoja djece, imaju važnu ulogu u sprječavanju izgubljenog razvojnog potencijala djece poboljšavajući njihovu ekonomsku i socijalnu skrb, poboljšavajući prehrambeni i zdravstveni status te baveći se pitanjima rodne nejednakosti (Roopnarine, 2015; prema Tamis-LeMonda, 2015). Kako navodi Brajša (2009) očevi se od samog početka moraju izboriti za svoja prava, mjesto u obitelji ali i ulogu roditelja, što je danas sve češće pa očevi sve više imaju ulogu u odgoju koja je sličnija majčinoj. Što se tiče same interakcije otac - dijete, očev se stav te pristup razlikuje od majčinog. Majke su te koje djeluju umirujuće, dok se očevi na primjer kod igre koriste više dodirom, nose dijete i koriste fizički kontakt. Očeva uključenost također djeluje na djetetov emocionalni, intelektualni i socijalni razvoj. U srednjem djetinjstvu utjecaj oca posebno utječe na školsku uspješnost djeteta, dok u adolescenciji na prikladno ponašanje i djetetovu emocionalnu stabilnost (Cvrtnjak i Miljević Riđički, 2015). Otac već od same rane faze djetetova života može

pozitivno utjecati na razvoj fine motorike i samostalnost jer je baš on taj koji djetetu većinom daje da nešto pokuša samo, na primjer kod hranjenja dopusti mu da samo pridržava žlicu dok će majka dijete osobno hraniti. Očevi su ti koji uče djecu od samog početka hrabrosti i odvažnosti, a da pritom toga nisu ni svjesni. Naime, oni u interakciju s djetetom uvode tako zvanu, „*rizičnu igru*“ kojoj je cilj iznenaditi ili uplašiti dijete. Stoga, Paquette (2014) ističe kako muškarci imaju tendenciju povećanja uzbuđenja i iznenađivanja te ih navode da preuzimaju određeni rizik. Na taj način, uče ih biti odvažnima i hrabrima u takvim rizičnim situacijama koje će ih kasnije u životu također potaknuti na ustrajnost, ali i neustrašivost koja je na granici igre i izazivanja straha i umirujućeg ponašanja. Na taj način očevi doprinose djetetovim sposobnostima reguliranja intenzivnih emocija, nošenje s prekomjernom stimulacijom te fokusiranja (Hazen i sur., 2010). Kao što je ranije spomenuto, očevi uvelike utječu i na komunikacijske sposobnosti samog djeteta jer će mu on govoriti normalnim glasom te artikuliranjem riječi, dok će mu majka u većini slučajeva tepati.

Jedno od bitnijih utjecaja ima i na socijalizaciju djeteta koja se stječe već od rane faze u kojoj dijete najprije pokazuje povezanost, empatiju i privrženost osobama s kojima najčešće provodi vrijeme dok se kasnije ono pretvara u odnose s prijateljima, vršnjacima i drugim osobama iz svoje okoline. Prema Vasta, Haih i Mlinar (2005) socijalizaciju možemo definirati kao proces tijekom kojega društvo oblikuje djetetova uvjerenja, očekivanja i ponašanja ili jednostavnije, kao „proces podruštvljavanja pojedinca“ (Domović, 2002; str. 1318). Razvitak emocija već u ranoj fazi, kasnije će djetetu olakšati povezanost, prisnost i komunikaciju s vršnjacima, kao i utjecati na njegove buduće nadolazeće životne situacije i samopouzdanje jer će s lakoćom stupati u razgovore i druženje s drugim ljudima.

7.1. Razvoj spolnih uloga

Kada je razvoj spolnih uloga u pitanju, dokazano je kako očeve zapravo više brine hoće li njegov sin biti muževan, a kćer ženstvena, dok majka s oba spola postupa jednako. Očeve više brine ponaša li se njegovo dijete u skladu s ulogama spola kojeg nosi. Očev utjecaj ima veliku ulogu kod dječaka jer ih od „malih nogu“ uče kako se odnositi prema ženama, kako postupati s njima te što je dobro za njih. Shodno tome,

očevi će, češće nego majke, naglasiti dječaku da njegovo ponašanje nije ili jest u skladu s odgovarajućim spolnim stereotipom (Santrock, 2000). Dječaci od svojih očeva najčešće preuzimaju fizičke i natjecateljske uloge, naravno ako im njihov otac pokazuje zainteresiranost i motivaciju za spomenute aktivnosti. Kod djevojčica oni imaju drugačiji utjecaj koji se nerijetko veže uz prihvaćanje majke kao odgovarajućeg modela za ponašanja spolne orijentacije te izravan utjecaj na ženstveno ponašanje koje se od njih očekuje. Djevojčice koje odrastaju uz oca te s njime imaju dobru komunikaciju i povezanost, lakše će steći samopouzdanje kao i samostalnost i komunikaciju s osobom drugog spola. Prema Spajić - Vrkaš, Kukoč i Bašić (2001) djevojčice odrasle uz oba roditelja u usporedbi s djevojčicama razvedenih roditelja pokazivale su veću sklonost i asertivnost prema suprotnom spolu, dok su djevojčice odrasle bez oca bile izrazito sramežljive i anksiozne u prisustvu suprotnog spola (Parke, 1996).

7.2. Stupanj očeve uključenosti u odgoj i razvoj djeteta

Na očevu ulogu u djetetovom razvoju, ali i odgoju, kao i njegovu uključenost u djetetov život utječe nekoliko čimbenika od kojih su značajnu ulogu preuzeli psihološki faktori kao što su vještine, samopouzdanje, motivacija i mnogi drugi. Majke smatraju da su prirodno uspješnije i predodređene u odgoju od samih očeva, no to se nije pokazalo kao točnom činjenicom jer danas sve više očeva preuzima inicijativu kako u odgoju tako i u samom razvoju djetetovih sposobnosti dok se bitna značajka stavlja na samohrane roditelje u jednoroditeljskim obiteljima. Očevi od samog početka trebaju biti uključeni u sve zajedničke aktivnosti s djetetom, provoditi što više vremena kako bi stekli privrženost i povezanost što će uvelike zadovoljiti potrebe i oca i djece, povećati njihovo samopouzdanje, ali i želju za daljnjim provođenjem zajedničkog vremena. Uspjeh u odgoju djeteta očevima povećava i uspjeh na poslu, vjerojatno zbog povećanja samopouzdanja (Lamb i Tamis-LeMonda, 2004).

Drugi čimbenik je socijalna podrška koja je već ranije spomenuta, a uključuje odnos oca i djeteta prema članovima obitelji, ali i drugim osobama u djetetovoj okolini koji znatno utječu na razvitak djeteta. Kad je riječ o čimbenicima, nikako ne smijemo

izostaviti djetetove karakteristike, odnosno njegov spol i ponašanje koje će kasnije utjecati i na ponašanja oca prema djetetu. Od djetetovih najranijih dana prisutno je spolno diferenciranje djece od strane očeva. Očevi pokazuju veći interes za mušku djecu, iako fizičku bliskost i nježnost (grljenje, uzimanje u naručje, maženje) češće iskazuju prema djevojčicama (Parke, 1996). Četvrti čimbenik predstavlja utjecaj kulture i zajednice u kojoj osoba živi (Lamb i Tamis-Lemonda, 2002).

8. Definicija nastave u primarnom obrazovanju učenika

Nastava je temeljni dio školskog rada u kojem se planski i organizirano provodi odgoj i obrazovanje učenika prema propisanom nastavnom planu i programu te kurikulumu nastavnih predmeta (*Hrvatska enciklopedija*, 2021). Pa je tako nastava i temeljna odrednica didaktike (Gudjons, Teske i Winkel, 1994) sa svrhom stjecanja znanja, sposobnosti, vještina, navika te osposobljavanje učenika za daljnji rad. Cilj same nastave i podučavanja je zasigurno stvaranje kritičkog mišljenja, obrazovanje, koja u sebi nosi funkcionalne zadaće, odnosno razvijanje različitih sposobnosti te odgojne zadatke koje upućuju na prihvaćanje odgojnih vrijednosti (moralnih, estetskih, fizičkih, radnih) (Poljak, 1991). Djecu se podučava prihvaćanju različitosti, stvaranju vlastitih mišljenja i stavova, odgaja ih se kako bi stvorili učenike s moralnim i etičkim stavovima te stvaranje njihove osobnosti. Nastavu kao takvu određuju tri glavna čimbenika, tako zvani didaktički trokut, a to su nastavni sadržaji, učenik i nastavnik. Dok se za učenika smatra da uči, stječe iskustvo, odnosno obrazuje se i odgaja, učitelj poučava te usmjerava svoju aktivnost na poboljšanje samog učenja, dok nastavni sadržaj predstavlja osnovu na kojoj se temelji učenje, ali i nastava općenito (Heimann, 1979). U suvremeno obrazovanje ubrajamo i posebno oblikovane tehnike pa tako dobijemo didaktički četverokut. Kada gledamo doslovni prijevod riječi „didaktika“, dolazimo do zaključka kako je to zapravo umijeće poučavanja koje se s vremenom mijenjalo. Dok je u tradicionalnom pristupu nastavi odabir metoda i oblik rada bio vrlo poznat, gdje je učitelj bio prenositelj znanja, a učenici pasivni slušatelji i primaoci tog znanja, danas su se metode i oblici rada uvelike promijenili, gdje se sve više aktivno uključuje učenike u sudjelovanje, istraživanje, zaključivanje čime do izražaja dolazi njihovo stvaralaštvo kao i mišljenje, što je i cilj suvremene nastave.

8.1. Nastava primarnog obrazovanja

Nastava primarnog obrazovanja učenika danas prikazuje golemi odmak od nekadašnjeg učenja i podučavanja. Danas se sve više uključuje i motivira učenike na samostalno istraživanje te veću uključenost roditelja u sam proces školovanja, nastave, ali i upoznavanje s nastavnim planom i programom, kurikulumom, ciljevima, metodama i samim radom škole. Tako je ulogu u podučavanju zasigurno preuzelo aktivno uključivanje učenika u sam proces nastave raznim metodama podučavanja od kojih je zasigurno važno spomenuti: poticanje učenika na učenje putem rješavanja problema, istraživačke radove, uključivanje putem dijaloških metoda, (Zorić, 2008) učenje putem igre. Sukladno metodama, promijenili su se i oblici same nastave gdje je tradicionalan frontalni rad smanjen na minimalan pristup te su ga u velikoj mjeri zamijenili grupni radovi, radovi u paru, istraživački rad, individualan rad te individualiziran oblik rada kada je to potrebno. Time se djecu upućuje na bolje pamćenje, logičko razmišljanje, jačanje volje za radom i učenjem te samostalnost i motiviranost u nastavi. Danas je i poznat tako zvani „PAR - model učenja“, u kojem se naglasak stavlja na "prezentiraj, apliciraj i revidiraj", odnosno pregled u kojoj učenici suradničkim učenjem konstruiraju vlastite koncepte i ispravljaju greške u fazi učenja novih nastavnih sadržaja (Sweeney i Posavec, 2017). Pa se stoga velik značaj stavlja na moderne metode rada za koje se smatra da će učenicima olakšati učenje, ali i pamćenje općenito, a sve s ciljem motiviranja učenika i njihovog logičkog razmišljanja te kognitivnog razvoja na zabavan i koristan način. Neke metode "aktivnog" učenja: metoda kreativnog pisanja (razni tekstovi i umne mape), meditativni oblici (fantazijska putovanja, zamišljanje tekstova), igra po ulogama (improvizacijske igre, pantomima, živa slika, kazalište), projektno učenje putem istraživanja (internetom, enciklopedijama), kreativan rad i mnoge druge. U našem sustavu školstva, osnovnoškolsko obrazovanje u trajanju od osam godina obavezno je i zakonom propisano (Trškan, 2006).

8.2. Uključivanje oca u nastavu primarnog obrazovanja

Uloga oca u nastavi i obrazovanju ima veliku važnost, osobito ako je otac samohrani roditelj i jedini odgovoran za odgoj svoga djeteta te jedina osoba koja sudjeluje u

razvoju djeteta. Njegova uključenost u djetetovo školovanje od bitnog je značaja za razvitak djetetovih psihičkih, kognitivnih, misaonih i intelektualnih sposobnosti. Kako bi se razvila roditeljska uključenost u nastavu djeteta potrebno je razviti i odnos oca i škole, a ne samo odnos oca i djeteta. Komunikacija ima bitnu odrednicu jer je ona temelj svakog odnosa. Poticanje, ohrabrenje, motivacija i pohvala na dijete uvijek pozitivno utječu te ga motiviraju za rad, učenje, kao i povezanost i vjeru u odnos s ocem. Već ranije spomenuto, obitelj i škola najvažniji su čimbenici u socijalizaciji djeteta gdje se upućuje na usvajanje socijalnih i kulturnih normi, stvaranje cjelovite ličnosti te se važnost pridaje i djetetovom ponašanju. Otac kao takav, u ovom slučaju kao jedini skrbnik djeteta, uz pažnju i uključenost u djetetovo obrazovanje, treba biti pun pohvala, podrške i zainteresiran za sam proces djetetova školovanja. On svojim interesom i zanimanjem djetetu daje motivaciju te poticaj za uspjeh u školi. Dijete će osjećati potrebu za zadovoljenjem očevih očekivanja te će se željeti što bolje iskazati, ali sve ako je i sam otac uključen. Otac mora poticati dijete na učenje te ga i sam podučavati ako je to potrebno, pružati mu svu potrebnu pomoć u izvršavanju školskih obveza te posvetiti vrijeme pojašnjavanju ako je to potrebno. Danas je poznato kako roditelji sve više rade te su djeca prepuštena sama sebi ili djedovima i bakama, no ako roditelji samoinicijativno ponude djeci pomoć, ona će ih s lakoćom sljedeći puta zatražiti sama. Kada roditelj „zakaže“ u djetetovom odgoju i obrazovanju, jasno su vidljivi nedostaci na emocionalnom, socijalnom i intelektualnom nivou što se kasnije rezultira teškoćama u razvoju i nastavi (Rosić i Zloković, 2002).

Uz razvitak emocionalnih i socijalnih kompetencija, nikako ne smijemo zanemariti intelektualan razvoj djeteta te pomoć, ohrabrenje i razvoj vlastitih potencijala za učenje u već spomenutim kompetencijama. Prema Rockwell (1995) ispitujući stupanj zadovoljavanja potreba djeteta, znanstvenici Corneigie Corporation Task Force (1994) godine nalaze pozitivne efekte roditeljske prakse u pružanju socijalnih savjeta, pomoći u razvoju i stimulaciji djeteta, što je važno ne samo za uspjeh u školi već i općenito za dobar početak u životu. „Učenici koji dobivaju stalne pohvale, ali i podršku svoga oca, a pritom su uključeni u razne produktivne i kreativne aktivnosti i učenje izvan škole, pokazuje visoka školska postignuća i uspjeh“ (Clark, 1990; str. 17). Na školski uspjeh u nastavi primarnog obrazovanja učenika utječu i odnosi među

ostalim članovima obitelji te komunikacija među njima. Nikako ne smijemo izostaviti i diskusije, razmjenu mišljenja, iznošenje stavova, mogućnost djece da sama zaključuju, svakodnevnu konverzaciju općenito, kao ni verbalnu komunikaciju s braćom, vršnjacima, poznanicima, razmjenu ideja unutar obitelji i školskih kolega koji su itekako pozitivno povezani sa samim uspjehom djece. U takvim obiteljima, vidljivo je kako roditelji pokazuju mnogo interesa za djetetov uspjeh i postignuća (Hart i Risley, 1995).

Očevi koji jasno iskazuju interes za dijete općenito te mu daju potrebnu pomoć i savjete, kao i interes za napredovanje, pozitivno će utjecati i na razvijanje djetetovih interesa za hobije, igru, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. Djetetova će se postignuća tako očitati i kroz aktivno provođenje slobodnog vremena na raznim područjima sporta i hobija. Za dijete je od samog početka njegova obrazovanja važno da se ima i može u nekoga ugledati te tako u ovom slučaju otac, preuzima inicijativu za poticanje, kao i razumijevanje djetetova interesa, no on je taj koji dijete treba učiti kako vrijeme provoditi vani te se uključiti u aktivnosti koje dijete zanimaju, a ne da ga stavi „pred računalo, mobitel ili TV“ i ostavi ga prepuštenog samom sebi. „Poželjno je i kulturno uzdizanje samog djetetovog razmišljanja pokretanjem diskusija o pročitanim knjigama, časopisima, dnevnom tisku, potaknuti ga na zajedničko odlaženje u kazalište ili kino te sudjelovanje u raznim kulturnim aktivnostima“ (Kellaghan i Sloane, 1993; str. 11). Djeca čiji su roditelji koristili razne knjige i slikovnice već u predškolskoj dobi pokazuju interes za školu od samih početaka te bolji uspjeh u samom procesu nastave. „Tako je dokazano i da djeca koja su se rano susrela s raznom literaturom imaju pozitivne veze s lakšom socijalnom interakcijom“ (Powell, 1992; str. 12).

8.2.2.. Oblici uključenosti oca u nastavu djeteta

Kada govorimo o uključenosti, smatra se da je ona složen proces, no stručnjaci su je protumačili kroz dvije podijele, jedna se odnosi na uključivanje kod kuće, dok je druga usmjerena na školu. Uključenost kod kuće obično se u literaturi definira kao interakcija koje se odvija između djeteta i roditelja izvan škole (Hoover-Dempsey i Sandler, 2005). U takvom se obliku otac najčešće fokusira na ponašanje djeteta,

njegove stavove i metode samog učenja, dok se on uključuje u aktivnosti poput ponavljanja prije ispita, izrađivanja nastavnog materijala poput umnih mapa, pisanje zadaće, čitanje lektire i sve s ciljem pomoći djetetu i praćenja njegova napretka. Dok s druge strane, uključenost u školu podrazumijeva praćenje pojedinog djeteta, na primjer, promatranje školskih natjecanja u kojima sudjeluje njihovo dijete, nazočnost roditeljskim sastancima i informativnim razgovorima, nadzor djece u razredu. Roditelji se mogu uključiti i volonterski u rad škole, kao što je sadnja biljaka oko škole, čišćenje smeća, pripremanje djece za izlete, posjećivanje škole za vrijeme dana otvorenih vrata ili priredaba koje se organiziraju, a sve u svrhu uključivanja u školske potrebe ili probleme. Kada sve aspekte uključenosti promatramo, možemo vidjeti kako su one posložene prema tipovima samog zalaganja. Prema Grolnick i Slowiaczek (1994) roditeljska uključenost definirana je kao posvećenost djetetu od strane roditelja u okviru dane domene te opisuju tri oblika uključenosti u školovanje djece: školska, kognitivno - intelektualna i osobna uključenost. Školska uključenost podrazumijeva zalaganje i sudjelovanje roditelja u aktivnostima škole kao što je već ranije spomenuto, kognitivno - intelektualna podrazumijeva poticanje djeteta na intelektualnim aktivnostima, kao što je odlazak u knjižnicu, dok se osobna uključenost okreće samim događajima djeteta u školi.

8.2.3. Predviđanja očeve uključenosti

Prema istraživanju koje je provedeno 1997. godine, došlo se do zaključka koji bi pokazatelji utjecali na uključenost roditelja. Time su Grolnick, Benjet, Kurowski i Apostoleris (1997) okarakterizirali tri razine faktora, a to su: individualan, kontekstualan i institucionalan. Na individualnoj razini fokus se stavio na karakteristike i ponašanja samih roditelja i djece koje utječu na uključenost te odnos oca i djeteta, u ovom slučaju i njihova komunikacija s osobama koje pomažu u odgoju. U ovom faktoru presudnu ulogu ima i samo viđenje roditelja u pomoći kod djece. Dok su jedni smatrali da svojim idejama i stavovima mogu utjecati na učenje i podučavanje kod djece, drugi su smatrali da nemaju nikakav utjecaj na učenje svoga djeteta. Nadalje, došlo se do zaključka da ponašanje oca, njegove obaveze, ali i stresne situacije mogu narušiti uključenost u sam djetetov obrazovni proces jer stresne situacije utječu na karakteristike roditelja kao što su toplina i preciznost, manjak

vremena, oduzimanje pažnje koje se kasnije očituju manje raspoloživim uključivanjem. Predviđalo se da će poteškoće učenika najviše biti povezane s kontekstualnim i osobnim faktorima jer se one zasnivaju na direktnoj interakciji s učenicima, a kontekstualna je povezana sa stresom i ponašanjem, što je i očekivano jer uključivanje iziskuje mnogo vremena.

8.3. Dimenzije uključivanja samohranog oca u primarno obrazovanje

Kada je riječ o uključivanju roditelja u nastavni proces, očevi ponovno nemaju zavidnu ulogu. U većini tradicionalnih pristupa, vodeću ulogu ponovno su preuzele majke dok su očevi zanemareni i/ili izolirani. Na njih se i dalje gleda kao osobe s manje interesa i uključenosti u djetetov uspjeh i napredovanje, što se nije pokazalo točnim i u praksi. Očevi su se pokazali kao kreativni u izradi zadataka, kao i u osmišljavanju poticaja za igre usmjerene na učenje te i samu motiviranost pri savjetima za izvanškolske aktivnosti. Očeva u uključenost u sve aspekte djetetova razvoja, kao i akademski i socijalni razvoj djeteta, kasnije olakšava njihov školski uspjeh jer se očituje kroz zadovoljenje kako svojih tako i očevih interesa i postignuća. Očevi imaju potrebu za podrškom u usmjeravanju aktivnosti djece i pohađanje učioničkih aktivnosti s njima. „Očeva uključenost prihvaćena je kao važan element obrazovanja u ranom djetinjstvu, a studije vezane za roditeljsku uključenost ne samo da su dokazale njezin pozitivan efekt na dječji razvoj, već i specifične poveznice između struktura uključenosti i djetetovog akademskog postignuća“ (Fan i Chen, 2001; str. 118). Odgovornost za ostvarenje cilja samog učenja, odnosi se na koncept očeva te njihova obrazovna postignuća i socijalizacija koje naglasak stavljaju na obrazovne aktivnosti potičući školski uspjeh.

9. Motivacija oca za uključivanje u nastavu

Kao glavni čimbenik uključivanja oca u nastavni proces djeteta, zasigurno se može reći da su postignuća i uspjeh samog djeteta ta koja ocu daju motivaciju za što aktivnije sudjelovanje u nastavi, ali i obrazovanju općenito. Obje su strane zadovoljene jer otac osjeća ponos, dok je dijete zadovoljilo očekivanja samog oca. Naravno da situacija u jednoroditeljskim obiteljima nije uvijek lak i bezbrižan „posao“, no međusobna povezanost, pohvale, kao i poticaj uvelike pridonose zadovoljenju potreba i očekivanja s obje strane. Kada se otac osjeća sigurno u nekom području, više će biti motiviran za pružanje pomoći djetetu jer će mu znati pomoći te objasniti ono u čemu je dobar. Ovisno o stupnju očevih sposobnosti i vještina, ali i interesa, motivacija će biti veća jer će imati na umu da je on prvi kome će se dijete obratiti za pomoć te će dati sve od sebe da djetetu i pomogne kod samog savladavanja, ali i podučavanja općenito. Uz pomoć, sve će više pokušavati usmjeriti dijete na samostalnost, izražavanja svojih mišljenja, stavova, ali i samostalnog zaključivanja.

9.1. Uloga oca u školskim obavezama

Školske obaveze jedan su od prvih razvojnih zadataka koje upućuju na djetetovo iskazivanje vlastitih sposobnosti i mogućnosti koje se očituju kroz ocjene kao dokaz njihovog savladavanja zadataka. Brojčane ocjene nekad nisu mjerljiv pokazatelj njihovih sposobnosti, no na temelju njih djeluje obrazovni sustav pa se smatraju važnim, roditelji i nastavnici često stvaraju sliku o djetetu i njegovim sposobnostima i uspjehu na temelju ocjene. No, neke su pretpostavke kako očevi ne pridaju toliko veliku važnost samim ocjenama već su usmjereni na zadovoljstvo samog djeteta, ali u granicama prihvatljivosti, jer im time daju slobodu ali i mogućnost napredovanja uz njihovu pomoć. Danas je poznato kako neki roditelji prema školskom uspjehu procjenjuju i same djetetove „vrijednosti“ što najčešće dovodi do zanemarivanja pozitivnih osobina i uspjeha koje se neće uzimati u obzir ako dijete nema postignuti uspjeh od očekivanog. Nažalost, pritom nisu svjesni kako će takav stav samo demotivirati učenika, odmaknuti ga od školskih obaveza, a kasnije i utjecati na sam djetetov razvoj, samopouzdanje, hoće li vidjeti sebe i svoje kvalitete te razvijati

osjećaj vlastite vrijednosti jer će smatrati da neuspjeh u školi utječe na sve ostale njegove kvalitete što nikako nije dobro za njegov razvoj i uspjeh općenito.

Naglasak bi se trebao staviti na zadovoljstvo djeteta, a ne na njegov trenutni uspjeh u školi. Kako je poznato da je školski uspjeh zauzeo bitnu ulogu za razvoj dječjeg samopouzdanja, tako o roditeljskom doživljaju djetetova uspjeha i očekivanjima od njega, ovisi i djetetov doživljaj vlastitih postignuća ali i viđenja samog sebe. „Važno je naglasiti da roditelji svoju ljubav prema djeci ne bi smjeli uspoređivati s djetetovim uspjehom te nikako ne smiju dopustiti da dijete odrasta u uvjerenju da ga roditelji vole jedino ako je postiglo odličan uspjeh u školi ili je osvojilo prvo mjesto na nekom natjecanju“ (Hrabri telefon, 2021, para. 2). Ako se očekuju samo najbolji rezultati i prevelik interes pridaje pretjeranoj kontroli samih rezultata, dijete će svoje objektivne uspjehe uvijek gledati kao neuspjeh i nikada neće biti zadovoljno samim sobom jer "bi uvijek moglo biti bolje". Otac bi trebao pažnju i interes usmjeriti na same aktivnosti i proces, a ne isključivo na uspjeh i rezultat, valjalo bi djetetu dati povratne informacije kako je voljeno, pametno, da se vidi njegov trud, napredak i volja, što će zasigurno pozitivno utjecati na njegovo samopouzdanje, a koje će zatim u velikoj mjeri utjecati i na školski uspjeh u nastavi primarnog obrazovanja, ali i školovanju inače.

10. Pravni okvir i prava samohranih roditelja

Samohrani roditelji imaju neka prava na radnom mjestu i u sustavu socijalne skrbi, ali nisu zaštićeni od raskida ugovora o radu (otkaz) i u većini slučajeva nemaju prednost pri zapošljavanju. Već ranije spomenuto, povlastica je ta što ne moraju raditi prekovremene sate, osim ako sami nisu pristali na isto. Djeci jednoroditeljskih obitelji omogućen je upis u vrtić uz subvenciju te imaju prednost pri upisu jer dobivaju dodatne bodove. Jedna od prijeko potrebnih pomoći roditeljima zasigurno je financijska pomoć koju socijalna skrb dodjeljuje roditelju s obzirom na njihovu financijsku situaciju kako bi se zadovoljile osnovne ljudske potrebe, a kreće se u iznosu od 320 do 800 kn ovisno o članovima kućanstva. Kao samohrani roditelj mogu ostvariti još neka prava iz sustava socijalne skrbi, a neka od njih su: savjetovanje, pomoć u prevladavanju teškoća, pomoć pri troškovima stanovanja, pomoć u prehrani i druge (Centar za socijalnu skrb, 2021).

10.1. Obiteljski zakon

Samohranim roditeljima, uz potrebnu pomoć i podršku, potrebna je i pravna zaštita, a propisana je pravnim sustavom, Obiteljskim zakonom, Zakonom o socijalnoj skrbi i drugo, sve s ciljem dobrobiti djeteta, njegova razvoja i napretka, obveznih savjetovanja, stručne pomoći kao i druge pravne i zakonske obaveze. U obiteljskom se zakonu naglasak stavlja na dijete te obveze roditelja nakon razvoda, kome će dijete pripasti i zašto, kolika je novčana mjesečna naknada za uzdržavanje istog i slično. U većini se slučajeva maloljetno dijete koje samo ne može odlučiti kod koga će biti, zbog svoje dobi, dodjeljuje majci, a pritom očevi znaju biti zakinuti. Osim ako situacija ne iziskuje drugačiji ishod, očevi dobivaju ograničeno vrijeme kao i ograničena prava. Samohranim roditeljima propisuju se savjetovanja te potrebna pomoć i potpora.

11. Jačanje vještina i sposobnosti očeva

U situaciji gdje roditelji ostanu sami sa svojim djetetom kao jedini zakonski skrbnici, potrebno im je pružati stalnu potporu i podršku bez obzira koliko ima djece te ima li iskustva. Prema Konvenciji UN-a o pravima djeteta (1989), svako dijete ima pravo da njegov roditelj dobije odgovarajuću podršku. Društvo u tome ima veliku ulogu, a to je potrebna potpora i poticaj kako bi otac mogao ispunjavati sve svoje zadaće i dužnosti. Premda je odgovornost očeva, najvažnija komponenta očeve uključenosti, ona je često zanemarena od strane autora u mnogim istraživanjima (Lamb, 1986; prema Cabrera i sur., 2000). Iako je očeva uloga i odgovornost u takvim situacijama nemjerljiva, on ponekad ne zna je li dovoljno kompetentan za izvršavanje takve uloge, no danas postoje mnoge literature, priručnici namijenjeni i njima, a ne samo majkama jer se stav prema roditeljstvu s godinama mijenjao. Pa je tako i otac bitan faktor djetetova razvoja, odgoja i školovanja. Takvi priručnici pomažu ocu pri razvoju djetetovih intelektualnog, emocionalnog, socijalnog, fizičkog i verbalnog razvoja. Priručnici pomažu svakom roditelju, daju savjete te primjere kako se odnositi prema djetetu, kako s njime postupati, odgajati ga te naučiti svim ljudskim vrijednostima. Stoga, danas se ipak može reći da su samohrani očevi sve prihvatljiviji.

Kao podrška samohranim očevima u Hrvatskoj, osnivale su se razne udruge u kojima su se iznosila iskustva i situacije očeva gdje se jasno da iščitati iz novinskih i pravnih članaka kako su oni dobivali skrbništvo u rijetkim situacijama, kada se majka odrekla skrbništva ili je imala problema s raznim ovisnostima ili je umrla, što je jako žalosno jer se iz priloženog može zaključiti kako su očeви zakinuti u samom početku, kako u odgoju, tako i u skrbi i školovanju. U Hrvatskoj je postojala udruga „Pateros“ koja se bavila problemima samohranih očeva te su se stalno objavljivali članci vezani uz očeve ali i njihovu neravnopravnost (Udruga „Pateros“, 2008). Udruga za zaštitu prava muškaraca i djece u obitelji te pomoć samohranim očevima „Dudeki“ osnovana je 2007. godine. Cilj udruge je promicanje ravnopravnosti oba spola u Obiteljskom zakonu te pružati potporu očevima u aktivnom sudjelovanju djetetova odgoja. Udruga daje savjetodavnu i pravnu pomoć očevima, brine za dobrobit i djece, ali i samohranih očeva te pruža potrebnu pomoć (Udruga „Dudeki“, 2007). Očeви se danas sve više zalažu za ravnopravnost pred zakonom te za jednaka prava kao što su dodijeljena majkama. Tako danas postoji i udruga „Hrvatska udruga za ravnopravno roditeljstvo“ kojoj je primaran cilj zaštititi prava djece te roditeljsku ravnopravnost, smanjenje isključivanja samohranih očeva u centrima za socijalnu skrb i na sudu te definiranju kriterija po kojima će djeca pripasti jednom od roditelja, odnosno koji je roditelj adekvatniji za odgoj i brigu djeteta i koji će dobiti skrb nad njime i kome će biti povjereno na zajednički život.

12. Zaključak

Velik pomak društvenog napretka kao i samih promjena koje sa sobom nose, vidljiv je i u samoj angažiranosti roditelja i sudjelovanju u životu škole njihove djece te njihova uključenost i zainteresiranost u djetetov razvoj, što je danas čest slučaj i kod samohranih roditelja. Jednoroditeljske obitelji danas sve su češće kao i povećan broj samohranih očeva u odgoju, obrazovanju i brizi o djeci što zbog objektivnih ili subjektivnih razloga. Jedan od glavnih uzroka nastanka jednoroditeljskih obitelji zasigurno je povećan broj razvoda u Republici Hrvatskoj. Stoga, očevi postaju jedini zakonski skrbnici nad svojim djetetom kad im sud tako dodijeli. Sama privrženost s djetetom razvija se već u najranijoj djetetovoj dobi, što će kasnije uvelike olakšati njegove odnose s ocem kako u povjerenju, samopouzdanju, povezanosti, tako i u stvaranju osobnosti, a kasnije i njegovom emocionalnom, socijalnom, intelektualnom razvoju. Dijete će znati prepoznati kvalitete samog sebe i razvijati svoje vještine i sposobnosti kada ima dovoljno podrške, pomoći i poticaja. Veća uloga i prisutnost oca u današnjem svijetu vidljiva je i kroz sam proces nastave i primarnog obrazovanja djece njegovim uključivanjem i interesom koji pokazuje u napretku i uspjehu, kao i socijalizaciji te razvoju svih djetetovih sposobnosti, ali i razvoju intelektualnog i emocionalnog pristupa. Uloga oca dobila je novi značaj koji uvelike pospješuje djetetovo samopouzdanje, interese te ima bitnu ulogu u samom odgoju od samog rođenja. Očevi su i danas u nekim društvima kritizirani i nemaju uvijek podršku i potporu svakog pojedinca, kao ni ravnopravnost pred zakonom. No, postoje mnoge udruge koje pospješuju, savjetuju i pomažu očevima u njihovom napretku i savjetovanju, a sve u svrhu dobrobiti djeteta. Cilj im je promicati i zaštititi prava muškaraca i djece. Postoje i mnogi priručnici kao i literatura namijenjena samohranim očevima koja im olakšava odgoj, daje savjete te podršku koja im je prijeko potrebna.

Literatura

- Baumrind, D. (1967). *Theory of Parenting Style: original Descriptions of the Style*. Washington: American Psychological Association.
- Baumrind, D. (1971). *Current patterns of parental authority" Developmental Psychology*. Washington, DC: Američka psihološka udruga. 4, 1–103.
- Brajša, P. (2009). *Brak i obitelj iz drugoga kuta*. Zagreb: Glas Koncila.
- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Zagreb: Naklada Slap.
- Brkić, M., Jovović, I. (2016). *Moja jednoroditeljska obitelj*. Zagreb: Udruga roditelji u akciji – Roda.
- Buljan-Flander G., Karlović A. (2004). *Odgajam li dobro svoje dijete ? -savjeti za roditelje*. Zagreb: Ljetopis socijalnog rada.
- Burić, H. (2007.) Jednoroditeljske obitelji. Dijete, vrtić, obitelj : *Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*. 13 (50/12). 33.-35.<https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&>
- Cabrera, N. J., Tamis-LeMonda, C. S., Bradley, R. H., Hofferth, S., Lamb, M. E. (2000). *Fatherhood in the Twenty-first century; Child Development*. SAD: Wiley. 71, 127-136.
- Clark, R. M. (1990). Why disadvantaged students succeed: What happens outside school is critical. *Public Welfare*, 17 – 23.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Boston: Pearson.
- Cvrtnjak, I., Miljević Riđički, R. (2015). Očevi nekad i danas. Život i škola : *Časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*. 61 (1/lipanj). 113-119. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=224189
- Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing.
- Domović, Ž. (2002). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Sani -plus.
- Fišer, S., Marković, N., Radat, K., Ogresta, J. (2006). „ZA“ i „O“ *jednoroditeljskim obiteljima*. Zagreb: Udruga za unapređenje kvalitete življenja LET.
- Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020a). Methodological and Thematic Trends: A Case Study of Two Pedagogical Journals in Croatia. U: A. Lipovec, J. Batič i E. Kranjec (Ur.), *New Horizons in Subject-Specific Education/Research Aspects of Subject-Specific Didactics* (str. 159-180). Maribor: University of Maribor, University Press.

- Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2020b). Through the looking glass: methodological features of research of alternative schools. *Journal of Elementary Education*, 13(1), 55-71.
- Dubovicki, S. i Topolovčan, T. (2021). *Methodological approaches to the inclusion of students with disabilities*. Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja, 36(3-4), 148-165.
- Fan, X., Chen, M. (2001.) Parental involvement and students' academic achievement: *A meta-analysis in Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22.
- Gorard, S i Taylor, C. (2004). *Combinig methods in educational and social research*. Berkshire: Open University Press.
- Grolnick, W. S., Benjet, C., Kurowski, C. O., Apostoleris, N. H. (1997.) Predictors of Parent Involvement in Children's Schooling in: *Journal of Educational Psychology*, 89 (3); 538-548. <https://www.researchgate.net/profile/Wendy>
- Gudjons, H., Teske, R., Winkel, R. (1992). *Didaktičke teorije*. Zagreb: Educa.
- Hart, B., Risley, T. R. (1995). *Meaningful differences in the everyday experience of young American children*. Baltimore: P. H: Brookes.
- Hazen, N. L., McFarland, L., Jacobovitz, D., Boyd-Soisson, E. (2010). Father's frightening behaviours and sensitivity with infants: relations with father's attachment representations, father; *Early Child Development and Care*, 180 (1-2), 51-69.
- Heimann, P., (1979). *Die Berliner Didaktik (Wissenschaft und Stadt)*. München: Colloquium Verlag. str. 328.
- Hedstrom, E., (2016). *Parenting Style as a Predictor of Internal and External Behavioural Symptoms in Children : The Child's Perspective*. str. 26.
- Hoover-Dempsey, K. V., Sandler, H. M. (2005.) *The social context of parental involvement: A path to enhanced achievement. Final report, submitted to Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education, Washington,D.C.*
- Joseph M. V., John J. (2008). Impact of Parenting Styles on Child Development. Global Academic Society. *Journal: Social Science Insight*, Vol. 1, No. 5, pp. 16-25. ISSN 2029-0365. <http://scholararticles.net/impact-of-parenting-styles->
- Juul, J. (2020). *Biti otac, biti muškarac*. Split: Harfa.
- Kellaghan, T., Slone, K., Alvarez, B., Bloom, B. S. (1993). The home environment & school learning: *Promoting parental involvement in the education of children*. San Francisco: JosseyBass.
- Kolesarić, V., Krizmanić, M., Petz, B. (1991). *Uvod u psihologiju: suvremena znanstvena i primijenjena psihologija*. Bjelovar: Prosvjeta.
- Kregar, J. (1994). *Promjena u strukturi obiteljskih zajednica*. Zagreb: Revija socijalne politike,3. 211-224.

- Lamb, M. E. (1986). *The fathers role: Applied perspectives*. New York: Wiley.
- Lamb, M. E., Tamis-LeMonda, C. S. (2004). *The role of the father: An introduction*. New York: John Wiley & Sons.
- Lassonde, S. (2017). Authority, disciplinary intimacy and parenting in middle- class America. *European Journal of Developmental Psychology*. 14 (6): 714–732. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17405629.2017.1300577?journal=>
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Zagreb: MALI PROFESOR.
- Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Odsjek za pedagogiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Matijević, M., Topolovčan, T. (2017). *Multimedijska didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Mušanović, M., Lukaš, M. (2011). *Osnove pedagogije*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.
- Ogresta, J., Fišer, S., Marković, N., Radat, K. (2007). „Za“ i „o“ *jednoroditeljskim obiteljima*. Zagreb: LET.
- Parke, R.D. (1996). *Fatherhood. The developing child*. SAD: Harvard University.
- Parke, R. D., McDowell, D. J., Kim, M., Killan, C., Dennis, J., Flyr, M. L., Wild, M. N. (2002). Fathers' contributions to children's peer relationships. U N. J. Cabrera i C. S. Tamis-LeMonda (ur.), *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives* (pp. 141–167). New Jersey & London: LEA.
- Poljak, V. (1991). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Powell, D. R. (1992). Families and young childrens school readiness. National Center for Education Statistics. Washington, DC. U. S: *department of Education*.
- Raboteg-Šarić, Z. , Pećnik, N., Josipović, V. (2003). *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Risman, B. J. (1986). *Can Men "Mother"? Life as a Single Father*. *Family Relations*, 35(1), 95–102.
- Risman, B. J. (2014). *Sociološka perspektiva*. Vol 57, br. 1.,102. <https://doi.org/10.1177/0731121413516608>
- Rockwell, R. E.; Andre, L. C.; Hawley, M. K. (1995). Parents and Teachers as Partners. Issues and Challenges. *Harcourt Brace College Publishers*, New York.
- Rosić, V., Zloković, J. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Graftrade.
- Rosić, V. (2005). *Odgoj, obitelj, škola*. Rijeka: Žagar.
- Santrock, J.W. (2000). *Children*. London: McGraw-Hill Companies, Inc.

- Schlesinger, B. (1979). *One- parent families: knows and unknowns*. Conciliation courts review. Social science 17 (2).
- Spajić-Vrkaš, V., Kukoč, M., Bašić, S. (2001). *Obrazovanje za ljudska prava i demokraciju: Interdisciplinarni rječnik*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO i Projekt "Obrazovanje za mir i ljudska prava za hrvatske osnovne škole" .
- Sweeney, A. i Posavec, M. (2017). Utjecaj primjene PAR modela poučavanja u konstruktivističkom pristupu na usvajanje pojmova i koncepata. *Napredak*, 158. (4.), 503-525.
- Tamis-LeMonda, C. S. (2015). Foreward. U: J. L. Roopnarine (ur.) *Fathers across cultures: the importance, roles, and diverse practices of dads* (pp. xi). California: ABC-CLIO, LLC.
- Topolovčan, T. (2016). Art-Based Research of Constructivist Teaching. *Croatian Journal of Education*, 18(4), 1141-1172.
- Topolovčan, T. (2017). Utemeljena teorija u istraživanjima odgoja i obrazovanja. S. Opić, B. Bognar i S. Ratković (Ur.), *Novi pristupi metodologiji istraživanja odgoja* (str. 129-149). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Topolovčan, T. (2020). Certain dilemmas and opportunities to research the role of digital media in teaching and learning. U: A. Peko, M. Ivanuš Grmek I D. Delcheva (ur.), *Didactic Challenges III: Didactic Retrospective and Perspective Where/How do we go from here?* (str. 376-388). Osijek: Fakultet za odgojne I obrazovne znanosti, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- Trškan, D. (2006). Motivacijske tehnike u nastavi. *Povijest u nastavi*, IV (7 (1)), 19-28.
- Vasta, R., Haith, M.M., Mlinar, S.A. (2005). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Vidanović, I. (2006). *Rječnik socijalnog rada*. Srbija: NAKLADNI ZAVOD GLOBUS. str. 285
- Vukasović, A. (1994). *Pedagogija*. Zagreb: Alfa, Hrvatski katolički zbor "MI". 198-201.
- Zalter, U. (2014). How to Deal With Moral Tales: Constructions and Strategies of Single-Parent Families. *Journal of Marriage and Family*, No. 76, 604-619.
- Zorić, V. (2008). Sokratova dijaloška metoda. *Život i škola*, LIV (20), 27-40.

Izvori

- Centar za socijalnu skrb [CZSSVZ]. (2021). Prava samohranih roditelja. Preuzeto 02.06.2022.: <https://www.czssvz.hr/>
- Državni zavod za statistiku [DZS]. (2019).-Žene i muškarci u Hrvatskoj Preuzeto 28.05.2022.:https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2019.pdf
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Preuzeto s: 26.05.2022.:<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=43051>
- Hrabri telefon: Uloga roditelja u školskim obavezama djece. Preuzeto 01.06.2022.:
https://odrasli.hrabritelefon.hr/clanci/uloga-roditelja-u-skolskim-obvezama-djeteta/?fbclid=IwAR2QBgWr3EaEdXx-M9tfSqUk2T3dbIZ8mavojIWttFLrk8du8t8O_Fc9Shw
- Radna uloga jednoroditeljskih obitelji. (2007). Zagreb: Udruga za unapređenje življenja LET. Preuzeto 26.05.2022.: <https://samohrani.com/>
- e- građani. Samohrani roditelji. Preuzeto 26.05.2022.: <https://gov.hr/hr/samohrani-roditelji/706>
- Udruga „Dudeki“ osnovana za zaštitu prava muškaraca i djece u obitelji te pomoć samohranim očevima. *Jutarnji list*. Preuzeto 02.06.2022.:https://gorila.jutarnji.hr/vijestigorila/galerije/mozaik/udruga_dudeki_osnovana_za_zastitu_prava_muskaraca_i_djece_u_obitelji_te_pomoc_samohranim_ocevima_damir_bartolcic_predsjednik_privatnost/
- Udruga „Pateros“. Diskriminacija samohranih očeva. (2008). Preuzeto 02.06.2022.:
[Samohrani ocevi su diskriminirani zbog učestalog ženskog šovinizma | LC Labin.com](http://Samohrani_ocevi_su_diskriminirani_zbog_ucestalog_zenskog_sovinizma_|_LC_Labin.com)
- Veliki rječnik hrvatskoga standardnog jezika, skupina autora, (2015). Preuzeto: 29.05.2022. <https://www.bib.irb.hr/830963>

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Ja, dolje potpisana Melani Štefanec, ovime izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat isključivo mogeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onima koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studentice)

Čakovec, 2022.